

175 JAAR TIENSE SUIKERRAFFINADERIJ IN DE NUMISMATIEK

Pierre DEGEL

*Fig. 1 – De Tiense Suikerraffinaderij
(foto: Eric Leysens)*

HISTORIEK

De Tiense Suikerraffinaderij, één van de voornaamste in Europa, kende een bescheiden begin. Inderdaad, als we even grasduinen in de geschiedenis, vinden we in het jaar 1836 niet minder dan drie aanvragen voor het oprichten van een suikerfabriek. Deze werden ingediend bij de stedelijke administratie van Tienen.

De eerste aanvraag kwam van ridder J.-J. vanden Berghe de Binckom, die een suikerfabriek wilde bouwen op *Die Groeve*, even buiten de Maastrichtse Poort, langs de Grote Gete, waar de *Tiense Suikerraffinaderij* zich nu bevindt.

Een tweede aanvraag kwam van Pierre Van den Bossche, die een suikerfabriek wilde oprichten in een boomgaard bij de Kabbeekse Poort.

Na een onderzoek naar de bezwaren door een afvaardiging van de Staat, werden beide aanvragen ingewilligd.

Intussen had de Tiense administratie een derde aanvraag ontvangen van Pierre-Louis Vinckenbosch. Die wilde in het vroegere klooster van Barberendaal een distilleerderij van aardappelmeel, suikerstroop en granen oprichten. Ook zijn aanvraag werd aanvaard.

Na enkele jaren had de suikerfabriek van J.-J. vanden Berghe gebrek aan kwaliteitsgrondstoffen, ondanks al de zorgen en inspanningen van haar stichter. De productie lag aan de lage kant, financieel kon men nauwelijks het hoofd boven water houden en het faillissement was nabij. De Suikerfabriek van Pierre Van den Bossche onderging hetzelfde lot, en de enige bloeiende onderneming was die van Pierre-Louis Vinckenbosch.

P.-L. Vinckenbosch slaagde erin een aantal boeren bij de bietenteelt te betrekken. Hij organiseerde wedstrijden onder hen en alzo ontstonden de eerste suikerbietproducenten.

Blijckaerts-Verlat werd zijn vennoot. In 1852 nam hij de fabriek van J.-J. vanden Berghe over. Wat er na die fusie gebeurde is niet gekend. In 1862 werd de fabriek *Vinckenbosch & Cie* genoemd; vanaf dan kende ze een snelle ontwikkeling.

Fig. 2 – Henri Vinckenbosch (1826-1874)

Toen Henri Vinckenbosch, die als directeur een raffinaderij aan de fabriek had toegevoegd, in 1874 stierf, werd hij opgevolgd door Victor Beauduin. Op dat ogenblik besloeg de bietenteelt 1.200 ha. De bekomen resultaten en het beter bekend worden van de chemische meststoffen hadden de landbouwers voor de bietenteelt gewonnen. Victor Beauduin moest zich zo niet meer bezighouden met de telers en kon zich volledig wijden aan de industriële vooruitgang van de suikerproductie. 1894 werd een speciaal jaar in de evolutie van de *Tiense Suikerraffinaderij*: Victor Beauduin associeerde zich met de kristalsuikerfabrikanten Paul en Franz (ook *Frantz*) Wittouck, en zo ontstond de *N.V. Tiense Suikerraffinaderij*. Het startkapitaal van 3 miljoen frank werd na Wereldoorlog I verhoogd tot 7 miljoen en later tot 30 miljoen; in 1928-29, na een reorganisatie op nieuwe leest, steeg het tot 240 miljoen.

Fig. 3A – Paul Wittouck (1851-1917)

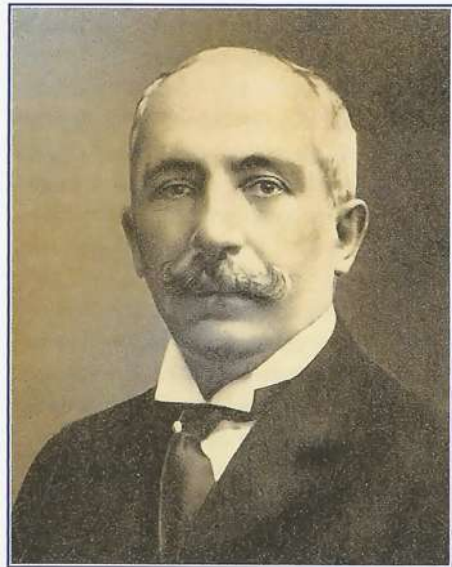

Fig. 3B – Franz Wittouck (1855-1914)

Na het overlijden van Franz Wittouck in 1914 nam Lucien Beauduin diens functie over.

Toen de *Tiense Suikerraffinaderij* in 1938 haar 100-jarig bestaan vierde, was de raad van beheer samengesteld uit Jean Wittouck (voorzitter), Lucien Beauduin (gemachtigd beheerder), Paul Kronacker en Jules Delacroix (beiden beheerder-directeur), Paul en Michel Wittouck, graaf Maurice Lippens, A. Stoclet en J. Bagage (allen beheerder).

In het jaar 1894 produceerde de *Tiense Suikerraffinaderij* 7.000 ton suiker, en 75 jaar later, in 1969, 200.000 ton!

Fig. 4 – Restanten van de vroegere Suikerfabriek en Raffinaderij van Van den Bossche Gebroeders en Janssens gelegen op de hoek van de Gilainstraat en de Zegestraat. Dit gebouw is nu eigendom van de firma Kestens en doet dienst als magazijn (foto: Pierre Degel)

DE WIJZIGINGEN VAN DE JAREN 1987-92

Fig. 5 – Algemeen directeur Dirk Ruytings (foto: Christian Hennuy)

In mei 1987 werd de *Tiense Suikerraffinaderij* geïntroduceerd op de Beurs van Brussel: 25% van de aandelen werden onder het publiek verspreid, maar de meerderheid, hetzij 75%, bleef in handen van de familiale Groep. In de loop van het jaar 1989 nam deze laatste de beslissing de suikeractiviteiten van de *T.S.* van de hand te doen om voldoende middelen vrij te maken voor een belangrijke expansie in de voedingssector op wereldvlak. Eind 1989 werd dus een overeenkomst afgesloten tussen *T.S. Holding* en de Duitse *Südzucker AG*, waarbij de eerste aan de laatste al zijn aandelen in de suikeractiviteiten van de *T.S.* verkocht. De *T.S. Holding* behield alle diversificatiefilialen en *Südzucker* verbond zich ertoe een OBA (openbaar bod tot aankoop) te doen voor de aandelen die nog onder het publiek verspreid waren. Dit gebeurde in maart 1990. De nieuwe bestuurders van de Duitse Groep wensten dat de *T.S.* zich verder onafhankelijk zou blijven ontwikkelen, zonder wijziging van het management.

Heden ten dage staat algemeen directeur Dirk Ruytings aan het hoofd van een dynamische ploeg medewerkers, en heeft de *Tiense Suikerraffinaderij*, met haar groep van tien vestigingen, een omzet van 1 miljard euro.

VIERING VAN HET HONDERDVIJFENZEVENTIGJARIG BESTAAN

In het weekend van 15-16 oktober 2011 vierde het Suikerfabriek haar honderdvijfenzeventigjarig bestaan, met op zaterdag een receptie voor het personeel, het stadsbestuur en genodigden. Op zondag mocht het publiek de fabriek bezoeken. Het werd een succes, met meer dan 8.000 bezoekers.

De verzamelaars hadden gehoopt dat er voor deze gelegenheid weer een medaille zou worden geslagen, maar helaas.

Fig. 6 – Algemeen directeur Ruytings tijdens zijn toespraak
(foto: Christian Hennuy)

Tijdens zijn toespraak vertelde algemeen directeur Ruytings het volgende:

“Opmerkelijk: In 1988 vierden ze in Tienen de 150ste verjaardag van de Suikerfabriek. De snelle rekenaars onder ons weten dan dat de Suikerfabriek dit jaar geen 175 jaar, maar 173 jaar wordt. Foutje? Of vierden ze in Tienen gewoon graag feest? Dat tweede natuurlijk.” lacht de heer Ruytings. *“Maar we vierden dit jaar wel degelijk de 175ste verjaardag van de fabriek. Die viering in 1988 moet dus een vergissing geweest zijn. Want in 1836 hebben we de bouwaanvraag ingediend die geleid heeft tot de bouw van de Suikerfabriek in Tienen. Dat is de fabriek waarmee het voor Tiense Suiker allemaal begon.”*

In 1913 vierde de Suikerfabriek haar vijfenzeventigste verjaardag, in 1938 de honderdste en in 2011 haar honderdvijfenzeventigjarig bestaan. Voor het eerst grijpt men dus 1836 aan als startdatum voor de suikerproductie, en niet 1838.

*Fig. 7 – Talrijke Tienenaars bezochten de Suikerfabriek
(foto: Christian Hennuy)*

NUMISMATIEK

Over de medailles, plaketten, jetons en noodgeld, uitgegeven door de *Tiense Suikerraffinaderij*, is in haar archief weinig te vinden. Ik zal trachten met behulp van de schaarse beschikbare gegevens toch een volledig overzicht te geven.

A. Medailles en plaketten

Pierre-Louis Vinckenbosch had een aantal belangrijke hoeven gegroepeerd om bietentelers ter beschikking te hebben. Die boeren hadden natuurlijk ook vee, en de fabriek had behoefte aan melk. Ook werden veel landbouwers tijdens de jaarlijkse bietencampagne tijdelijk in de *Suikerraffinaderij* tewerk gesteld. Zo kwam men tot de oprichting van een verzekeringsmaatschappij voor het vee van het personeel, die tot in de jaren 1960-70 heeft bestaan.

Na de Oorlog 1914-18 kocht de *Tiense Suikerraffinaderij* te Utsenaken de *Hoeve Vanwanghe* met 20 ha weiland, die een melkhoeve werd. Die hoeve had in 1960 een veestapel van 40 melkkoeien, en leverde dagelijks 300 tot 400 liter melk aan de fabriek.

De medailles werden geschonken bij de wedstrijden die onder de bietentelers georganiseerd werden.

1. Veeverzekeringsmaatschappij van het personeel

Fig. 8

A_γ Een stier naar links gekeerd. Op het achterplan links een grazende stier naar rechts gekeerd.

R_γ In een lauwerkrans: **VEEVERZEKERINGS MAATSCHAPPIJ | VAN 'T | PERSONEEL | DE RAFFINERIE | – TIRLEMONTTOISE – | 8. 7BRE 1912 | FEHRENBACH**

Bronzen medaille met draagoog bovenaan – Ø 45 mm – 39,3 g.

Graveur: Fehrenbach. Atelier: E. Michel.

2. Veewedstrijd

Fig. 9

A Een koe naar rechts gekeerd. Rechts staat een boerin met een emmer in haar linkerhand.

R Langs de rand een lauwerkrans met in het midden een cirkel en daarin op acht lijnen: **VEEVERZEKERING MAATSCHAPPIJ** | **VAN** | **HET PERSONEEL** | **DER** | **RT** | **TIENEN** | **WEDSTRIJD** | **1913** | ❖ ❖ ❖

Verzilverd brons met draagoog – Ø 50 mm – 44 g.

Graveur/atelier: Fisch & Cie.

3. 75ste verjaardag van de Tiense Raffinaderij

Op 14/IX/1913 vierde de *Tiense Raffinaderij* haar 75ste verjaardag met een plechtige zitting die plaatsvond in de Stadsschouwburg.

Fig. 10

A_γ Boven: **IX3X LXXV ANNIVERSAIRE 1913**

In het midden: een allegorische vrouwenfiguur op een wereldbol; zij blaast op een trompet; in haar linkerarm draagt ze een half verdoken palmtak. Een smal langwerpige doek waait links en rechts van de vrouw.

Links op het doek **RAFFINERIE** en rechts **TIRLEMONTAISE**.

Onderaan rechts: de naam van de graveur **Jacques | MARIN**.

R_γ Blank.

Verguld zilver, verzilverd brons en brons (71 g) – 54 × 63 mm.

Atelier: A. Michaux.

Victor Tourneur vermeldt in zijn boek *Médailles Historiques de Belgique*, Deel III, op bladzijde 273 als aantallen: goud 7 ex., zilver 35 ex. en brons 104 ex. We kunnen ons hier de vraag stellen of Tourneur niet verguld zilver en verzilverd brons bedoeld heeft. Dergelijke exemplaren vinden we wel terug in private verzamelingen en in de verzamelingen van het Penningkabinet te Brussel en van het Stedelijk Museum te Tienen.

4. Liefdadigheid

Fig. 11

A_γ Twee allegorische vrouwenfiguren.

Op drie lijnen langs de afsnede: **COMITE | NATIONAL | DE SECOURS ET D'ALIMENTATION**. Onderaan links 1915 en rechts 1919.

R_γ Bovenaan langs de rand: **HOMMAGE DU PRESIDENT L. BEAUDUIN**. In het midden een ooievaar op zijn nest die drie jongen voedert. Links een opkomende zon en rechts O.L.V.-ten-Poelkerk. Onderaan langs de afsnede op twee lijnen: **COMITE | REGIONAL DE TIRLEMONT**. Beneden rechts in de hoek de initialen **M**.

Brons met draagoogje – 31 × 37 mm – 16 g.

Graveur: Jacques Marin. Atelier: N.V. Fonson, Brussel.

Charles Lefébure vermeldt in zijn boek *La frappe en Belgique occupée*, Brussel & Parijs 1923, op pagina 202, nr. 2326, dat er eveneens zilveren exemplaren werden geslagen. Dit ereteken werd uitgereikt op 20 april 1919.

5. Veewedstrijd

Fig. 12

A_γ In de weide staat een koe naar rechts gekeerd samen met een boerin. Onderaan tussen de poten van de koe staat een emmer en een krukje. Linksboven onder de boomtak de naam J. | FISCH.

R_γ In een lauwerkrans een cirkel met daarin langs de rand op twee lijnen: **VEEWEDSTRIJD • TIRLEMONTTOISE • RAFFINERIE • | 1925 •**; in het midden ♣.

Verguld brons en verzilverd brons – Ø 50 mm met draagoog – 44 g.

Graveur: Joseph Fisch. Atelier: Fisch & Cie.

6. Veewedstrijd

A_γ Een koe naar rechts gekeerd en onderaan twee gekruiste palmtakken.

R_γ In het midden een cirkel met daarin op zes lijnen: **• RAFFINERIE TIRLEMONTTOISE • | • CONCOURS • | DE | BETAÏL | 6 OCTOBRE | 1929**. Links staat een boer met in zijn rechterhand een spade, in zijn linkerhand een dorsvleugel en aan zijn voeten een kip en stro. Bovenaan in het midden een bijenkorf en rechts van boven naar onder de kop van een paard, een koe, een schaap en een varken. Onderaan twee gekruiste palmtakken en een leeuwenkop.

Verguld brons met draagoog – 52 × 68 mm – 85 g.

Graveur/atelier: Fisch & Cie.

Fig. 13

Variante

Fig. 14

A₇ Een koe naar rechts gekeerd.

R₇ In het midden een cirkel met daarin op zes lijnen: • RAFFINERIE TIRLEMONTOISE • | • CONCOURS • | DE | BETAIL | 6 OCTOBRE | 1929. Links staat een boer met in zijn rechterhand een spade, in zijn linkerhand een dorsvleugel en aan zijn voeten een kip en stro. Bovenaan in het midden een bijenkorf en rechts van boven naar onder de kop van een paard, een koe, een schaap en een varken. Onderaan twee gekruiste palmtakken en een leeuwenkop.

Verzilverd brons met draaogoog – Ø 50 mm – 43 g.

Graveur/atelier: Fisch & Cie.

7. Veewedstrijd

Fig. 15

A De buste van koning Albert in uniform naar links gekeerd. Onderaan links een lauwertak en een wapenschild met daarop een klauwende leeuw en rechts op twee lijnen: **ALBERT | ROI DES BELGES**.

R Een grote lauwertak met in het midden een cirkel met daarin op zeven lijnen: **RAFFINERIE | 5 OCTOBRE | TIRLEMONTAISE | CONCOURS | DE BETAIL | - | 1830 - 1930**.

Verzilverd brons – 50 × 66 mm met draagoog en 61 g – Atelier: Fisch & Cie.

8. Veewedstrijd

Fig. 16

A₇ In de weide staat een koe naar rechts gekeerd met een boerin. Onderaan tussen de poten van de koe staat een emmer en een krukje en daaronder twee gekruiste lauwertakken. Linksboven onder de boomtak de naam J. | FISCH.

R₇ Een lauwerkrans met daarin langs de rand **RAFFINERIE TIRLEMONTAISE · 1931 ·**

In het midden: **VEEWEDSTRIJD | - | 4 OKT. | -**

Verguld brons (90 g) en verzilverd brons (89 g) met draagoog – 52 × 68 mm.

Graveur: Joseph Fisch. Atelier: Fisch & Cie.

9. Directeur-generaal Julien Bergé

In 1894, toen de *Tiense Suikerraffinaderij* een N.V. werd, is ook de administratie gevoelig veranderd. Vanaf dan begint een nieuwe technologische evolutie, waarvoor nieuw talent werd aangeworven, waaronder, in 1898, Julien Bergé, naar wie, na zijn overlijden, een Tiense vest werd genoemd.

Na de noodgedwongen ‘stop’ tijdens de Oorlog 1914-18 moesten de fabrieken gemoderniseerd worden. Op economisch gebied ziet men dan ook twee nieuwe grote tendensen: de wetenschappelijke organisatie van het werk en de rationalisering van de ondernemingen.

De technische directie van de *Tiense Suikerraffinaderij* berustte intussen bij de talentvolle Julien Bergé, die aan het hoofd stond van een ploeg jonge burgerlijke ingenieurs en doctors in de wetenschappen. Die groep stond borg voor de vooruitgang en de toekomst van de raffinaderij.

Vóór de oorlog werden verbeteringen aan machines en uitrusting vooral van anderen overgenomen, en zo bezat de *Tiense Suikerraffinaderij* in 1914 slechts enkele brevetten. Na de oorlog kwamen de wetenschappelijke en technische verbeteringen van de ploeg-Bergé en van het management van de fabriek zelf, en heeft ze, dankzij deze inspanningen, een dertigtal bijkomende brevetten genomen.

Julien Bergé is werkelijk de persoon geweest die, dankzij zijn bekwaamheid op het gebied van techniek en van scheikunde, de fabriek naar de top van de vooruitgang heeft geleid. Uit dankbaarheid voor zijn toewijding werd, na zijn dood in 1933, een prachtige medaille met zijn beeldenaar uitgegeven.

A₇ In het midden het hoofd van Julien Bergé naar links gekeerd. Langs de rand staan links zijn naam * JULIEN BERGÉ * en rechts de jaartallen 1876-1933.

Onder de hals de naam van de graveur: PAUL DUBOIS (*incuus*).

R₇ Boven, langs de rand: SOCIETE-TECHNIQUE ET CHIMIQUE DE SUCRERIE DE BELGIQUE. In het midden: twee allegorische vrouwenfiguren. De vrouw links zit naast scheikundige apparaten en heeft een boek op de schoot. De vrouw rechts heeft bloemen in de handen.

Verguld brons (159 g), verzilverd brons (172 g) en brons (171 g) – Ø 80 mm.
Atelier: N.V. Fonson, Brussel.

Fig. 17

10. Het Eeuwfeest (1838-1938)

In 1938 bestond de *Tiense Suikerraffinaderij* 100 jaar. Ter gelegenheid van dat eeuwfeest werden een hele reeks plechtigheden georganiseerd. Er werden een herinneringsplaket geslagen en een prachtig jubileumboek uitgegeven.

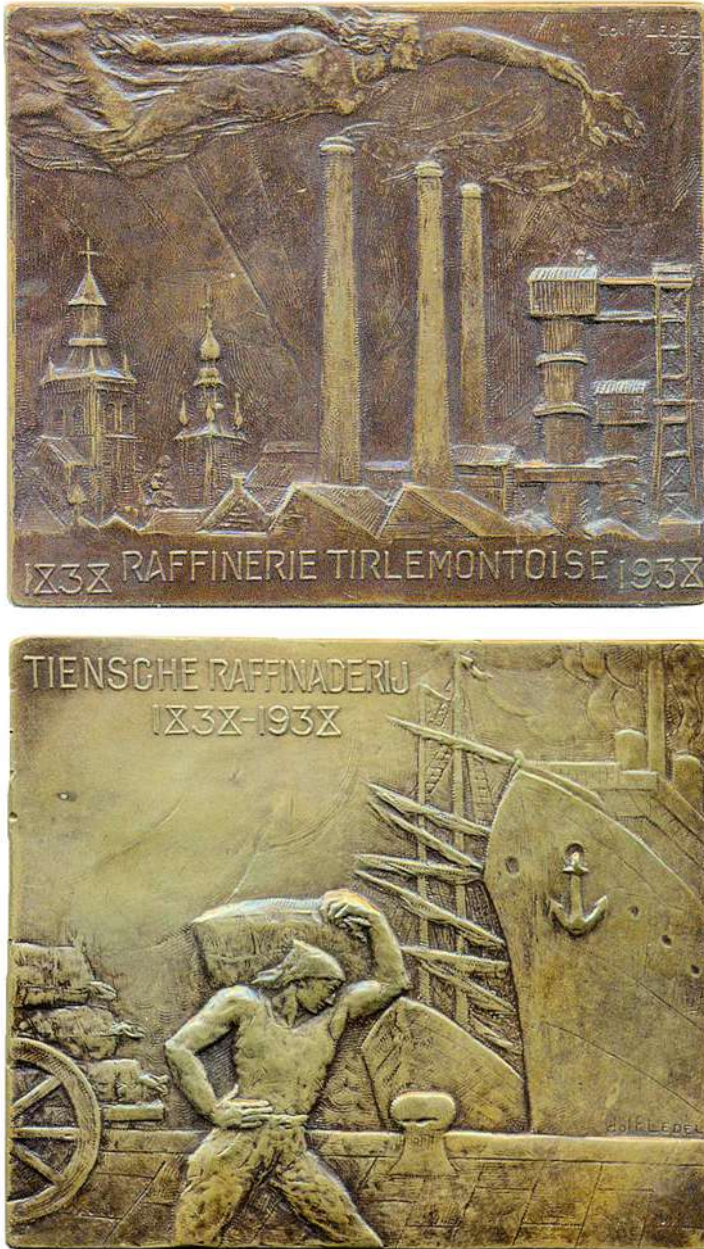

Fig. 18 (schaal 120%)

A₇ Boven: een zwevende allegorische vrouwenfiguur, met in beide handen een lauwerkrans. In de rechterbovenhoek de naam van de graveur en het jaartal: dolf LEDEL | 38.

In het midden, van links naar rechts: de Tiense St.-Germanuskerk, O.L.V.-ten-Poelkerk en een zicht op de Suikerraffinaderij.

Onderaan: 1838 RAFFINERIE TIRLEMONTTOISE 1938

R₇ Boven: TIENSCHER RAFFINADERIJ | 1838-1938. Daaronder een havenarbeider en twee voor anker liggende schepen. Het schip links is een groot zeilschip en het andere een stoomboot, een symbolische voorstelling van de vooruitgang.

Onder aan het stoomschip de naam van de graveur: dolf LEDEL.

Brons (182 g), zilver (225 g) en vermeil (223 g) – 66 × 77 mm.

Atelier: N.V. Fonson, Brussel.

10A. Hangertje

Fig. 19

A₇ Dezelfde afbeelding als op de plakket, behalve dat in de rechterbovenhoek de initialen staan van de graveur d.L (= Dolf Ledel).

Onderaan op twee lijnen: RAFFINERIE TIRLEMONTTOISE | 1838 · TIENSCHER RAFFINADERIJ · 1938

R₇ Blank.

Brons met draaigoogje bovenaan – 26 × 26 mm – 10 g.

Atelier: N.V. Fonson, Brussel.

Werd gedragen als hangertje aan een horlogeketting.

10B. Lederen etui

Een lederen etui (32 × 11,5 cm), met drie soorten plaketten (vermeil, zilver en brons) werd geschonken aan de directie en genodigden, en de bronzen plakket en hangertje aan het personeel.

Fig. 20

10C. Variante a

Overgebleven exemplaren van de grote plakette werden, met gewijzigde inschriften, bij andere gelegenheden geschonken, bijvoorbeeld in 1949 bij de stichting van *Vrije Tijd*, een vereniging voor vrijetijdsbesteding opgericht door en voor het personeel van de *Tiense Suikerraffinaderij*.

A₇ De twee jaartallen 1838 en 1938 werden verwijderd.

R₇ Het inschrift TIENSCHER RAFFINADERIJ | 1838-1938 werd verwijderd en vervangen door een gelegheidsinschrift: MORREN ROBERT | STICHTER | "VRIJE TIJD" | 1949 (*incuus*).

Er zijn mij ook exemplaren bekend in het Nederlands met de namen BOTTIE LOUIS, FRINS FRANS, ELSHOUT MAURICE en SWYSEN PHILIBERT.

Fig. 21

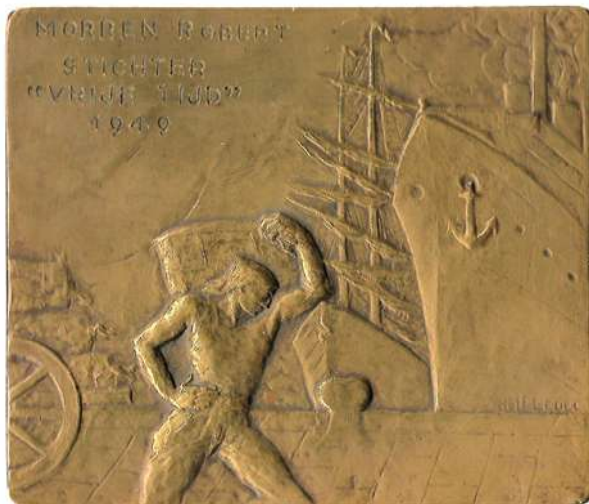

Fig. 22A

10C. Variante b

Fig. 22B

A₇ De twee jaartallen 1933 en 1938 werden verwijderd.

R₇ Het inschrift TIENSCHÉ RAFFINADERIJ | 1933-1938 werd verwijderd en vervangen door een gelegheidsinschrift: LEFEBVRE RENÉ | FONDATEUR | ŒUVRES POST-TRAVAIL | 1949 (*incuis*).

10D. Patrijs

Patrijs van de keerzijde van de plakét.

IJzer – Ø 11,5 cm – 5 kg.

Graveur: Dolf Ledel. Atelier: N.V. Fonson, Brussel.

Fig. 23

11A. Veewedstrijd ter gelegenheid van het eeuwfeest

Fig. 24

A₇ Een stier naar links gekeerd met bovenaan de naam van de graveur WITTERWUIGHE (*incuus*).

R₇ Op elf lijnen: CONCOURS AGRICOLE | ORGANISE | A L'OCCASION DU CENTENAIRE | DE LA | RAFFINERIE TIRLEMontoISE | * 1838 - 1938 * | LANDBOUWVEDSTRIJD | INGERICHT | TER GELEGENHEID VAN HET | EEUWFEEST DER | TIENSCHERAFFINADERIJ.

Brons met draagoog – 50 mm – 60 g.

Graveur: J. Witterwughe. Atelier: Fisch & Ce.

11B. Veedwedstrijd ter gelegenheid van het eeuwfeest

Fig. 25

A₇ Een koe naar links gekeerd.

R₇ Binnen een lauwerkrans een cirkel met langs de rand **VEEWEDSTRIJD RAFFINERIE TIRLEMONTAISE**. In het midden op twee lijnen: **2 OCTOBER | 1938**

Verguld brons met draagoog – Ø 44 mm – 32 g.

Atelier: N.V. Fonson.

12. Het zwembad van de Tiense Suikerraffinaderij

In 1941 bouwde de raffinaderij een grote waterbak om tot zwembad voor haar personeel en hun familie. Er werden regelmatig wedstrijden gehouden.

Fig. 26

A₇ Het hoofd van een zwemmer naar links gekeerd.

R₇ Op vier lijnen: **TIENEN | WIR | 27 JULI 1941 | 1STE PRIJS**.

Brons met draagoog – Ø 30 mm – 10 g.

12. Variante

Fig. 27

A₇ Een lauwerkrans met in het midden het hoofd van een zwemmer naar links.

R₇ Langs de rand: RAFFINERIE TIRLEMONTAISE • ; in het midden 1942.

Verzilverd brons en brons met draagoog – Ø 30 mm – 12 g.

13. Directeur-generaal en gemachtigd beheerder Lucien Beauduin

Na de dood van Franz Wittouck in 1914 werd Lucien Beauduin, die reeds 23 jaar aan de onderneming verbonden was, gemachtigd beheerder. Evenals zijn voorgangers was hij een dynamische figuur, die de *Tiense Suikerraffinaderij* op een doeltreffende wijze heeft geleid doorheen de crisisjaren tijdens en na Wereldoorlog I. Hij overleed in 1941 en (vermoedelijk) na de oorlog werd een bronzen medaille met zijn beeldenaar uitgegeven, in klein en groot formaat. De kleine medaille werd aan de bedienden en arbeiders geschonken, en de grote aan de directeurs en andere vooraanstaande personen.

Fig. 28

Aγ Hoofd naar links, daaronder **LUCIEN BEAUDUIN** en rechts de naam van de graveur: RAU (*incuus*).

Rγ | 89 | | DIRECTEUR | & | ADMINISTRATEUR-DELEGUE | DE LA | RAFFINERIE | TIRLEMONTTOISE | | 94 |.

Brons – Ø 70 mm – 127 g.

Graveur: Rau. Atelier: N.V. Fibru-Fisch, Brussel.

13. Variante

Zoals de grote medaille en eveneens in brons, maar met een Ø van 50 mm en een massa van 55 g.

14. Directeur André Janssens

Fig. 29 (foto: Cramponi)

Als represaille na een aanslag op het leven van een collaborateur, werden op 9 augustus 1944 drie patriotten vermoord. Eén van hen was ir. André Janssens, die tijdens de nacht werd doodgeschoten in zijn woning, gelegen op de hoek van de Kabbeekvest en de Veldbornstraat.

Te zijner nagedachtenis werd een bronzen medaille met zijn beeltenis geslagen en aan het personeel van de *Suikerraffinaderij* geschonken.

Fig. 30

Aγ Hoofd van André Janssens met daarrond zijn naam **ANDRÉ JANSSENS**. Onderaan de naam van de graveur: RAU (*incuus*).

R∫ Langs de rand: • RAFFINERIE TIRLEMontoise • TIENSche SUIKERRAFFINA-
DERIJ.

In het midden: boven: IN | MEMORIAM | ANDRÉ | JANSSENS ; daaronder
links: LÂCHEMENT | ASSASSINÉ | PAR DES | TRÂÎTRES | LE en rechts: LAFHARTIG |
DOOR | VERRADERS | VERMOORD | OP

Onderaan: 9 - 8 - 1944

Brons – Ø 50 mm – 65 g.

Graveur: Rau. Atelier: N.V. Fibru-Fisch, Brussel.

15. Vriendenkring – Voetbaltornooi voor het personeel

Dit voetbaltornooi werd ingericht op 5 juli 1962 voor het personeel van de ver-
schillende afdelingen van de *Tiense Suikerraffinaderij* onderling en gewonnen
door de afdeling ATELIER.

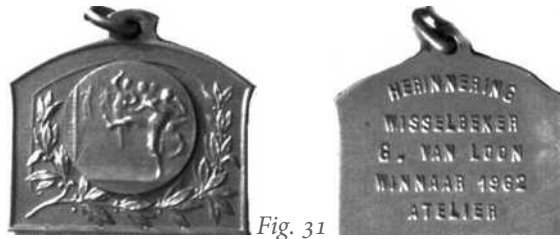

Fig. 31

A∫ In een cirkel een zevental voetbalspelers voor een doel. Langs de rand een
lauwertak.

R∫ In het midden op vijf lijnen: HERINNERING | WISSELBEKER | G. VAN LOON | WIN-
NAAR 1962 | ATELIER

Brons met draaigoogje – 29 × 30 mm.

Graveur/atelier: Fisch & Cie.

16. Vriendenkring – Nijverheidsreteken

In 1963 vierde de *Vriendenkring van de Gedecoreerden met het Nijverheidsre-
teken van de Tiense Raffinaderij* haar 75-jarig bestaan. Ter gelegenheid daarvan
werd een bronzen medaille uitgegeven.

Fig. 32

A₇ Boven in een cirkel een allegorische vrouwenfiguur naar links gekeerd.

R₇ **VRIENDENKRING | NIJVERHEIDS- | -ERETEKEN | TIENSE | RAFFINADERIJ**
| **1888 – 1963**

Brons met draaigoogje – 40 × 22 mm – 11 g.

Atelier: Fibru-Fisch Brussel.

Fig. 32 – Vlag van LES ARTISANS REUNIS TIRLEMONT
(foto: Pierre Degel)

Deze vlag bevindt zich in het museum *Het Toreke* in Tienen. Het is een vierkanten vaandel uit rood fluweel met als opschrift **LES ARTISANS REUNIS TIRLEMONT** (*De Verenigde Ambachtlieden*). In een ovalen medaillon bevinden zich twee gekruiste trompetten en een hoorn. Op de instrumenten ligt een muziekpartituur. Onderaan bevindt zich een cimbaal. Helemaal beneden werd de naam F. Craemer geborduurd, die vermoedelijk deze vlag heeft ontworpen. De kroon van de vlag en de bijbehorende medailles ontbreken.

De *Koninklijke Maatschappij St.-Pieter* was de muziekvereniging van de werklieden van de *Tiense Suikerraffinaderij*. Zij werd opgericht in 1878 en ontbonden in 1998.

De *Suikerfabriek* beschikte ook over een dynamische turnkring, gekend onder de naam *Turnkring Raffinerie Tirlemontoise*.

Spijtig dat er van deze muziekvereniging noch turnkring medailles gekend zijn.

17. De Tiense Suikerraffinaderij 1838-1988

Ter gelegenheid van de viering van 150 jaar *Tiense Suikerraffinaderij* werd er aan het personeel een medaille en een mooi jubileumboek in kleur aangeboden.

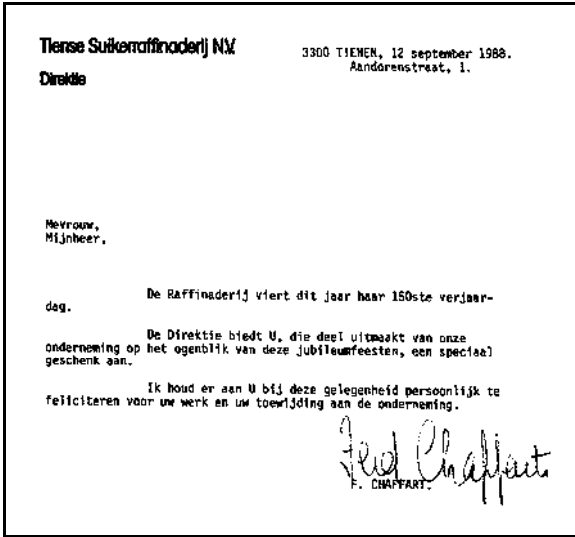

Fig. 33

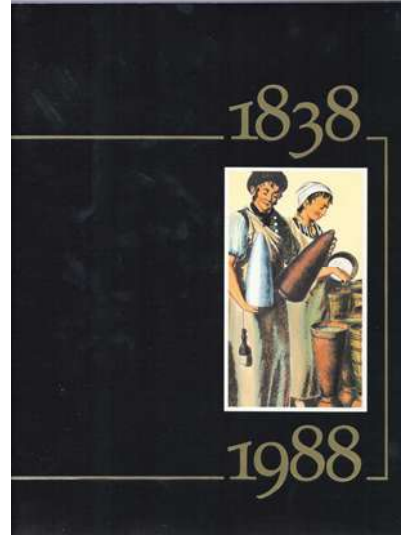

Fig. 34 – Het mooie jubileumboek

Fig. 35

A₇ Het logo met de letter **T**, drie schuine lijnen en het getal **150**.

R₇ Op drie lijnen: **TIENSE SUIKERRAFFINADERIJ** | 1838 – 1988 | **RAFFINERIE TIRLEMONTTOISE**. Onderaan de naam **NELEN**.

Bronz – Ø 70 mm – 157 g.

Atelier: Nelen.

B. Jetons

Jetons werden vroeger gebruikt in de onderhoudsdienst van de *Suikerraffinaderij*. Iedere arbeider van deze dienst had er met zijn eigen nummer. Telkens een werktuig uit het magazijn werd gehaald, hing de arbeider een dergelijke jeton in de plaats. Zo wist men onmiddellijk wie het werktuig in gebruik had. Deze eenzijdige jetons kunnen in twee groepen worden ingedeeld:

- 1) De oudste jetons zijn dunne metalen schijfjes zonder rand, met uitgesneden nummers en met het inschrift **RAFFINERIE** | ————— | **TIRLEMONT** in een ovaal.

Fig. 36A

Fig. 36B

Hiervan bestaan er twee formaten: kleine jetons van \varnothing 30 mm – 5 g (fig. 36A) en een grotere van \varnothing 35 mm – 8 g (fig. 36B).

- 2) De meer recente jetons van \varnothing 30 mm zijn ietwat dikkere metalen schijfjes met randje, met door de arbeiders zelf gegraveerde nummers met het inschrift **S.A.RAFFINERIE** | **TIRLEMONTTOISE**.

Fig. 37A

Fig. 37B

Hiervan bestaan er twee varianten: met **S.A.RAFFINERIE** en **TIRLEMONTTOISE** dichter bij elkaar, zodat er ruimte is voor grotere cijfers (fig. 37A), en met de woorden verder uit elkaar, zodat er maar ruimte is voor kleinere cijfers (fig. 37B); \varnothing 30 mm – 9 g.

C. Noodgeld

Tijdens Wereldoorlog II was er in 1944 gebrek aan pasmunt, zodat de *Tiense Suikerraffinaderij* kasbons van 10 centiem, 1 frank en 5 frank liet drukken. Ze werden gebruikt bij het uitbetalen van wedden en lonen en waren slechts geldig

voor de inwendige dienst van de fabriek. Deze bons werden in de drukkerij van de *Suikerraffinaderij* op gewoon bruin papier en langs één zijde gedrukt. Praktisch alle exemplaren werden aan de kas terug ingewisseld en later verbrand.

Kasbons van 10 centiem (60 × 50 mm) en 1 frank (idem)

Fig. 38

Fig. 39

In een kader gedrukt op zeven lijnen: RAFFINERIE TIRLEMONTAISE | SOCIÉTÉ ANONYME | BON pour 10 Ct. | Goed voor | TIENSCHER RAFFINADERIJ | NAAMLooZE VENNOOTSCHAP resp.: RAFFINERIE TIRLEMONTAISE | SOCIÉTÉ ANONYME | BON pour 1 Franc | GoED voor Frank | TIENSCHER RAFFINADERIJ | NAAMLooZE VENNOOTSCHAP

In het midden staat de handtekening van de verantwoordelijke en in het rood het fabriekslogo met de tekst RAFFINERIE TIRLEMONTAISE • BELGIQUE •

Kasbon van 5 frank (65 mm × 50 mm)

Fig. 40

Gedrukt op zeven lijnen: **RAFFINERIE TIRLEMONTAISE N. V.** | Goed voor | **5 Fr.** | **Deze bon is slechts geldig voor den inwendigen | dienst der fabriek en moet aan de kas ingewis- | seld worden.** In het midden in het rood het fabriekslogo met de tekst • **BELGIE • TIENSCHHE SUIKERRAFFINADERIJ** en onderaan de handtekening van de verantwoordelijke Ch. Mertens.

Het is niet geweten of er ook bons van 5 frank met een Franse tekst zijn gedrukt.

D. Hulde aan de Tiense Suikerraffinaderij

1. Koninklijk Werk der Auto's voor Oorlogsinvaliden – Œuvre Royale des Automobiles pour Invalides de Guerre

Fig. 41A

A₇ Links staat een invalide soldaat met krukken die door een verrekijker kijkt. Achter hem staan drie mannen en drie auto's. Op de auto rechts staat een wimpel met de letters AIG (*Automobiles pour Invalides de Guerre*).

Onderaan rechts staat op twee lijnen: **D'APRES L'OEUVRE | DE MAITRE MASSONET**. Onderaan op de rand staat op twee lijnen: **RAFFINERIE TIRLEMONTAISE | 17 OCTOBRE 1957**. Links in de hoek staan de initialen van de graveur **D** of **J**.

R₇ Op tien lijnen staat: **TEMOIGNAGE | DE | GRATITUDE | DE | L'ŒUVRE ROYALE | DES | AUTOMOBILES POUR | INVALIDES DE GUERRE | A.S.B.L | FONDEE EN 1922**.

Gegoten brons – 84 × 102 mm – 441 g.

Fig. 41B

2. Tiense Suikerfeesten

Ter gelegenheid van de Tiense Suikerfeesten, die doorgingen van 22 tot 31 mei 1982, liet *Numismatica Tienen* een penning slaan bij de Koninklijke Munt.

Fig. 42

A Een op een stok geplaatste uitgeholde en op een doodshoofd lijkende suikerbiet wordt vastgehouden door een linkerhand. Links in het veld de torens van de Sint-Germinuskerk en van de O.L.V.-ten-Poelkerk boven het internationaal logo van de suiker. Rechts de kalkovens van de *Tiense Suikerraffinaderij* boven een monogram van het EGMP.

Bovenaan: TIENSE SUIKERFEESTEN | 22-31 MEI 1982 en onderaan: NUMISMATICA.

R Weergave van een oude gravure in verband met de suikerrietbewerking. Men ziet de op elkaar volgende fasen van de bewerking van riet tot suikerbroden, namelijk het kappen, het wassen, het koken, het in broodvormen halen en het afkoelen van de suikerbroden op tafels.

Brons (12,5 g), zilver (15 g) en vermeil (15 g) – Ø 30 mm.

Graveur: J. Van den Spiegel, naar tekeningen van de Tiense kunstenaar P. Bruyninckx. Atelier: Koninklijke Munt van België.

Variante a

De voorzijde van de medaille werd geslagen op een bronzen schijf van 60 mm, verzilverd en met een massa van 120 g. De keerzijde is blank.

Fig. 43

Variante b

De andere zijde van de medaille werd eveneens geslagen op een bronzen schijf van 60 mm en met een massa van 107 g. De keerzijde is blank.

Fig. 44

3. Tiense Wandelclub 'Het Suikermanneke'

Op initiatief van de heer Gustaaf Winnen, stichter en voorzitter van de in 1975 opgerichte *Tiense Wandelclub*, en dankzij de financiële steun van de heer Albert Weenen, directeur-generaal van de *Europese Zaadmaatschappij*, de internationaal vermaarde SES, werd ter gelegenheid van de Tiense Suikerfeesten in 1982 een herinneringspenning uitgegeven, die tevens een hulde aan het 'Suikermannetje' is.

De afbeelding van het 'Suikermannetje' werd gegraveerd naar het bronzen beeld van Maurice Christiaens dat in 1976 door de *Tiense Wandelclub* aan de stad Tienen werd geschonken. Sindsdien prijkt het tegen de gevel van *Café Industrie* te Grimde, het lokaal van de *Tiense Wandelclub*.

Fig. 45 – Het 'Suikermannetje' (foto: Pierre Degel)

Fig. 46

A7 Het 'Suikermannetje' rechtstaande, met in de hand van zijn opgeheven rechterarm een suikerbiet. Onderaan naast zijn voeten staan rechts de initialen

van de graveur (κω) en links die van het atelier (MT). Langs de rand: **TIENSE SUIKERFEESTEN 1982 HET SUIKERMANNETJE.**

R∨ Het embleem en monogram **SES** van de Société Européenne de Semences.
Onderaan de rand, onder de **e**, staan de initialen MT (Mauquoy-Tramaux).

Brons – Ø 30 mm – 15 g.

Graveur: Krysztof Widelski. Atelier: Mauquoy-Tramaux.

Variante

In september 1982 bracht de *Tiense Wandelclub* deze penning opnieuw uit, maar in tegenstelling tot de eerste uitgifte dit keer in muntslag, d.w.z. dat het ‘Suikermannetje’ op zijn hoofd staat wanneer men de andere zijde van de penning recht voor zich houdt.

Verjaardag Albert Weenen

Fig. 47

A∨ Het ‘Suikermannetje’ rechtstaande, met in de hand van zijn opgeheven rechterarm een suikerbiet. Onderaan naast zijn voeten staan rechts de initialen van de graveur (κω) en links de initialen van het atelier (MT). Langs de rand: **TIENSE SUIKERFEESTEN 1982 HET SUIKERMANNETJE.**

R∨ Langs de rand: **HULDE VAN DE TIENSE WANDELCLUB.**

In het midden op vijf lijnen: **AAN | ALBERT | WEENEN | 12 JUNI | 1923 – 1983.**

De heer Weenen was directeur-generaal van de *Europese Zaadmaatschappij*, de internationaal vermaarde **SES**.

Brons – Ø 30 mm – 13 g.

Graveur: Krysztof Widelski. Atelier: Mauquoy-Tramaux.

4. Viering van de tweede Tiense Suikerfeesten in 1985

Numismatica Tienen liet ter gelegenheid van de ‘Suikerworp’ een gouden penning slaan. Op zondag 19 mei 1985 reed een wagen naar de Hennenmarkt waar 50 kg verpakte suikerklontjes werden uitgegooid. In één van die verpakkingen was een tekst te vinden die recht gaf op een gouden penning, terwijl vier andere recht gaven op een zilveren penning. De gouden penning is een uniek exemplaar van 18 karaat en 15 gram, en had in 1985 een waarde van BEF 14.000.

Fig. 48

A_r Een houten kar, geladen met suikerbieten, staat met de disselboom naar rechts; in de afsnede liggen suikerbieten op de grond. Onderaan links staat PH, de initialen van de graveur Paul Huybrechts.

R_v Het museum *Het Toreke* en de torens van de Tiense Sint-Germanskerk en O.L.V.-ten-Poelkerk, een suikerbiet met loof, een steekspade, een mes en de kalkovens van de *Tiense Suikerraffinaderij*. Op halve hoogte, het internationaal logo van de suiker links en rechts dat van het EGMP.

Rechts bovenaan langs de rand staat op twee lijnen: TIENSE SUIKERFEESTEN | 16-26 MEI 1985 en onderaan langs de rand NUMISMATICA.

Brons (12 g), zilver (14,5 g), vermeil (14,6 g) en goud (15 g) – Ø 30 mm.

Atelier: Koninklijke Munt van België.

Variante

Fig. 49

De penning werd geslagen op een bronzen schijf van 60 mm, verzilverd en met een massa van 135 g.

5. Verkiezing van 'Suikermannetje' en 'Suikervrouwtje'

Toenmalig VTB-VAB-afgevaardigde Miel Matheus en de *Tiense Wandelclub 'Het Suikermannetje'* richtten, tijdens het Allerheiligenverlof in 1979, voor de eerste maal de verkiezing in van een 'Suikermannetje' en 'Suikervrouwtje'. Dit gebeurde vond plaats te Grimde in de Gemeenteschool, gelegen in de Pastorijstraat.

De verkiezing werd voorafgegaan door een Bietenstoet. Deze vertrok om 19u30 op de parking van het Suikerfabriek voor een tocht door de straten van Grimde. Iedereen met een verlichte biet was welkom. De stoet werd opgeluisterd door de muziek van *De Vrije Muziekliedhebbers* uit Hoegaarden, en verder met de *Ridders van Brunengeruz*, de *Europagarde*, de *Ridders van Tumuli*, *Chiro 't Allemanneke*, *Studentenclub Moeder Tiense*, *VTB-VAB-leden*, *Tiense Wandelclub 'Het Suikermanneke'*, *Miss Tienen en haar eredames* en *Miss Grimde en haar eredames*.

De jury, bestaande uit de heren Gustaaf Winnen, toenmalig voorzitter van de *Tiense Wandelclub*, Robert Morren, Albert Verstrepen, André Moens en Jozef Dirickx, moest een keuze maken uit negentien kandidaten, zes meisjes en dertien jongens. Peter Willems en Natasja Ruelle werden het eerste 'Suikermannetje' resp. 'Suikervrouwtje'. Ze werden bekroond met een tinnen plaketaal en verscheidene prijzen. Alle deelnemers werden beloond met een geschenk.

Fig. 50

A₇ In het midden het logo van de Suikerfabriek **T**, omgeven door een cirkel. Langs de cirkel staat links **SUIKERMANNETJE**, rechts **SUIKERVROUW** en onderaan **TIENEN**.

Bovenaan: drie gaatjes met een blauwwit lint.

R₇ Blank.

Tin – 80 × 70 mm – 50 g.

Atelier: Tingieterij M. Veulemans-Vanwinge, Glabbeek.

6. Het Suikermuseum

De Suikerfabriek had een ganse collectie van oude werktuigen en gereedschap die vroeger gebruikt werden bij het ontginnen van de suikerbieten. Alzo ontstond in de jaren tachtig het idee om binnen de bedrijfsgebouwen een eigen museum in te richten. Helaas, door een nieuw management werden deze plannen niet uitgevoerd.

In 1988 werd de 150ste verjaardag van de *Tiense Suikerraffinaderij* gevierd. Op de Grote Markt en in de fabriek werd in de maand september een groot feestprogramma afgewerkt. Er werden jazz- en klassieke concerten gegeven in het kader van het *Festival van Vlaanderen*. De restauratie van het oudste orgel uit de Nederlanden werd gesponsord, en er werd een medaille en een boek (*zie supra*) uitgegeven. Tot slot had men nog een verrassing in petto.

Staf Thomas, conservator van de Tiense musea, schreef in de *Museumopener* daarover het volgende: “*Er bleef nog €250.000 (BEF 10.000.000) ter beschikking voor de oprichting van een Suikermuseum. De Tiense Suikerraffinaderij hoopte hiermee een blijvende bijdrage te leveren tot het behoud van het lokaal industrieel-archeologische patrimonium. De onmiskenbare rol die de fabriek speelde in de industriële ontwikkeling van Tienen en van haar regio moest hierbij aan bod komen. Het museumbezoek zou het logische verlengstuk zijn van de bedrijfsbezoeken die duizenden in de campagneperiode aan de fabriek brengen. De toeristische ontplooiing van Tienen zou er wel bij varen. Om al deze redenen zou het Suikermuseum best gesitueerd worden in het centrum van de stad.*”

Fig. 51 – De ingang van het voormalig Vrederegerecht
(foto: Pierre Degel)

De keuze viel op het voormalig *Vrederecht* aan de Grote Markt. Dit gebouw werd omgebouwd tot één van de meest interessante en aangenaamste musea van Vlaanderen. Veertien jaar later, op zaterdag 28 september 2002, ging het *Suikermuseum* open voor het publiek.

Bezoekerspenning

Fig. 52

A_γ Bovenaan vier suikerklontjes met daaronder op twee lijnen: suikermuseum | TIENEN.

Linksonder een suikerbiet en rechts zit een bij op een honingraat.

R_γ Grote letter **B** in het midden van de landkaart van België.

Omschrift: ★★★★★Belgian Heritage | 2012 Collectors Coin★★★★★.

Gekartelde rand met daarop HERITAGE ON A COIN – WWW.NATIONALTOKENS.COM.

Atelier: Mauquoy Medal Company.

Alpaca – 13 g – Ø 31 mm.

Slagaantal: 1.000 ex.

De bezoekerspenning is te koop in de Streekshop en kost €2.

Met mijn hartelijke dank aan:

- Mevr. Céline Ben Amar, medewerkster van het Penningkabinet te Brussel
- Dhr. Staf Thomas, conservator van het Suikermuseum te Tienen
- Dr. Hans Jacobs, Dr. Jan Moens en Dhrn. Christian Hennuy, Miel Matheus en Leopold Verbist voor hun sympathieke medewerking.

BIBLIOGRAFIE

- Brochure van de Toeristische Federatie van Brabant, Brussel 1969, p. 48-49.
- Chambre des Représentants, *Collection numismatique*, Brussel 1930, p. 181.
- Centenaire de la Raffinerie Tirlemontoise 1838-1938*, Luik 1938.
- DEGEL Pierre, *De Tiense Suikerraffinaderij in de numismatiek*, in *Tijdschrift voor Numismatiek van het EGMP*, januari-februari 1980, vol. xxx, nr. 1, p. 32-42.
- DEGEL Pierre & THOMAS Staf, *Catalogus van Tiense Penningen, Medailles en Zegelmatrizen*, Tienen 1984.
- DEWOLFS E., *Bijdrage tot de Tiense numismatiek*, in *Uit het verleden van Tienen* (Brussel 1959), p. 45-54 (overdruk uit *De Brabantse Folklore*, juni 1959).
- LEFÉBURE Charles, *La frappe en Belgique occupée*, Brussel & Parijs 1923, p. 202, nr. 2326.
- THOMAS Staf, *Het Suikermuseum en het ontstaan van de bietsuikerindustrie in Tienen*, in *Museumopener*, 12de jaargang nr. 2, Tienen 2011.
- TULKENS L., *Utsenaken*. Overdruk van 43 pagina's uit *De Brabantse Folklore*, maart 1960, p. 25.
- TOURNEUR Victor, *Médailles Historiques de Belgique*, Deel III, p. 273.
- VANDAMME Luc & BERNIER Daniel, *Marcel Rau, graveur van Leopold III*, in *JEGMP* 1998, p. 53-171.
- VANDAMME Luc, *Dolf Ledel, filantroop & vrijmetselaar*, Hasselt 2010.
- VANMEERBEEK André, *Tienen, Een toeristische wandeling in historisch perspectief*, Brussel 1959.
- UYTTBROECK Vic, *De Tiense Suikerraffinaderij 1838-1988*, Tienen 1988.